

MAKTAB, OILA VA MAHALLANING O‘ZARO INTEGRATSIYASI

Yuldosheva Mohichehra Musurmon qizi*Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 4- kurs talabasi*

Annotatsiya. Maqolada maktab, oila va mahalla institutlari o‘rtasidagi integratsiyaning ijtimoiy-pedagogik asoslari va uning ta‘lim-tarbiya jarayonlaridagi ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta‘lim va ijtimoiy barqarorlik sohasidagi qarashlari kontekstida integratsiya mexanizmlari ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: maktab, oila, mahalla, integratsiya, ta‘lim, tarbiya, ijtimoiy tizim, fuqarolik, hamkorlik.

Abstract. This article analyzes the socio-pedagogical foundations of the integration between school, family, and neighborhood institutions and its significance in the educational process. Based on the ideas expressed in the works of President Shavkat Mirziyoyev, the mechanisms of integration are scientifically examined to enhance the quality of education and upbringing.

Keywords: school, family, neighborhood, integration, education, upbringing, social system, citizenship, cooperation

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘z nutq va asarlarida ta‘lim tizimini xalqimizning ma‘naviy va ijtimoiy rivojlanishining asosiy omili deb belgilaydi. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” (2022)da ta‘kidlanganidek:

“Yosh avlod tarbiyasida oilaning, maktabning va mahallaning birgalikdagi roli o‘ta muhimdir. Ularning o‘zaro hamkorligi, integratsiyasi yoshlarni sog‘lom va vatanparvar qilib tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.”

(Sh. Mirziyoyev, 2022)

Shuningdek, Prezident “Maktabga mahalla ko‘zi bilan qarash kerak” degan fikrni ilgari surib, mahalla institutining ijtimoiy nazorat va tarbiyaviy resurs sifatidagi o‘rni haqida so‘z yuritadi. Bu nuqtai nazar maktab, oila va mahalla institutlarini ajralmas tizim sifatida ko‘rib chiqishni talab qiladi. Bugungi kunda zamonaviy jamiyatda ijtimoiy o‘zgarishlar sharoitida ushbu institutlarning uzviy integratsiyasi nafaqat zarurat, balki ta‘lim-tarbiyaning samaradorligini ta‘minlovchi strategik omil sifatida ko‘rilmoqda.

Integratsiya tushunchasi ijtimoiy fanlarda “tarkibiy elementlarning bir-biri bilan uyg‘unlashuvi, yagona tizim hosil qilishi” sifatida talqin qilinadi (Ivchenko, 2015). Ta’lim kontekstida integratsiya maktab, oila va mahalla instituti o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik va o‘zaro harakatlarning tizimli birligidir. Bu uch institutning integratsiyasi ta’lim va tarbiyaning sifatini oshirishga xizmat qiladi, chunki har bir muhitning o‘ziga xos pedagogik funksiyasi mavjud:

Maktab — bilim va tarbiya beruvchi asosiy muassasa sifatida metodologik va didaktik bazani taqdim etadi.

Oila — bolaning ijtimoiylashuvi, ilk tarbiyaviy muhit va qadriyatlar shakllanishi joyi.

Mahalla — ijtimoiy muvozanat, nazorat va qo‘llab-quvvatlash tizimi, ma’naviy madaniyatning an’anaviy negizidir.

Integratsiyaning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati shundaki, u individual tarbiya jarayonini maktab-oila-mahalla tizimining umumiy maqsadiga moslashtirishga imkon beradi (Nurmatov, 2019).

Zamonaviy jamiyatda oilaviy muhitning ijtimoiy va iqtisodiy o‘zgarishlari, ota-onalarning ko‘pligi band bo‘lishi, shuningdek, mahallaning an’anaviy funktsiyalarining zaiflashuvi ta’lim-tarbiyada ayrim muammolarni yuzaga keltirmoqda (Qodirov, 2020). Bu sharoitda maktab yolg‘iz bolani ta’lim berish bilan chegaralanmay, ijtimoiy himoya va tarbiyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini shakllantirishga majbur bo‘lmoqda.

Muammolar quyidagilardan iborat:

Ota-onalarning tarbiyaviy faolligining pasayishi, maktab va oila o‘rtasida kommunikatsiya yetishmasligi.

Mahalla institutining tarbiyaviy va nazorat funktsiyalarining samaradorligining kamayishi.

Yoshlarning ijtimoiy va axloqiy muhitda yuzaga kelayotgan salbiy ta’sirlarga moyilligi.

Shu sababli, maktab, oila va mahalla o‘rtasida tizimli integratsiyani yo‘lga qo‘yish zarurati dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Integratsiyaning samaradorligi quyidagi asosiy yo‘nalishlar bo‘yicha ta’minlanadi:

Muloqot va hamkorlikning rasmiy tizimi: maktab, oila va mahalla vakillari o‘rtasida muntazam uchrashuvlar, seminarlar, mahorat darslari tashkil etish.

Birgalikda tarbiyaviy tadbirlar o‘tkazish: milliy qadriyatlar, madaniyat, sport va ijtimoiy loyihalarda hamkorlik.

Resurslarni birlashtirish: pedagogik, ijtimoiy, psixologik yordam resurslarini uyg‘unlashtirish.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish: ota-onalar va mahalla faollarini o‘quv jarayoni bilan doimiy xabardor qilish uchun elektron platformalarni joriy etish. Ilgari surilgan amaliy

tajribalar shuni ko‘rsatadiki, “mahallaga biriktirilgan maktab” modeli samarali natijalar beradi, bunda mahalla faollari maktabdagi tarbiyaviy ishlarni yaqindan qo‘llab-quvvatlaydi (Ergashev, 2021). Shuningdek, ota-onalar uchun pedagogik treninglar va psixologik konsultatsiyalar ularning maktab hayotidagi ishtirokini oshiradi. Mahalla – o‘zining ijtimoiy-iqtisodiy va ma’naviy-farovonlik funksiyasi bilan jamiyatning asosiy bo‘g‘inlaridan biri hisoblanadi. Uning tarbiyaviy salohiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

Mahalla an‘analariga asoslangan tarbiyaviy tadbirlar (bayramlar, uchrashuvlar, ogohlik soatlari).

Yoshlar o‘rtasida ijtimoiy faollik va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirish.

Psixologik va huquqiy ko‘mak ko‘rsatish orqali yoshlarni ijtimoiy xavfsizligini ta‘minlash.

Bu esa maktab, oila va mahalla o‘rtasida uzviy hamkorlikni mustahkamlash uchun pedagogik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Maktab, oila va mahalla institutlarining o‘zaro integratsiyasi ta‘lim-tarbiya jarayonining samaradorligini ta‘minlashda ajralmas ahamiyatga ega. Ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, bu uch institut o‘rtasidagi uzviy hamkorlik bolalarning ijtimoiy, ma’naviy va intellektual rivojlanishini muvozanatli ta‘minlaydi. Integratsiya orqali:

Maktabda berilayotgan bilimlar va tarbiyaviy qadriyatlar oilaviy muhitda mustahkamlanadi,

Mahalla esa ijtimoiy nazorat va qo‘llab-quvvatlash funksiyalarini to‘liq bajaradi,

Bu esa yoshlarning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlashga, ularni fuqarolik mas’uliyatiga tayyorlashga imkon yaratadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning ta’kidlashicha, “Mahalla – bu faqat ijtimoiy boshqaruv tizimi emas, balki ma’naviy madaniyat, yosh avlodning tarbiyaviy makoni” (Mirziyoyev, 2021). Shu bois maktab, oila va mahalla integratsiyasini kuchaytirish orqali zamonaviy jamiyatning asosiy ijtimoiy muammolari samarali hal qilinadi. Kelgusida davlat siyosati doirasida ushbu institutlar o‘rtasidagi integratsiyani qonuniy, ijtimoiy va pedagogik jihatdan yanada mustahkamlash, yangi metodologik yondashuvlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy qilish zarurati mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev, Sh. (2022). Yangi O‘zbekiston strategiyasi: Ijtimoiy taraqqiyot yo‘lida. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati.

2. Mirziyoyev, Sh. (2021). Maktabga mahalla ko‘zi bilan qarash kerak. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati.

3. Mirziyoyev, Sh. (2020). Mahalla – ma’naviy madaniyat markazi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati.
4. Ivchenko, A.V. (2015). Integratsion jarayonlar ijtimoiy pedagogikasi. Moskva: Pedagogika.
5. Nurmatov, B. (2019). Maktab, oila va mahalla hamkorligining ta’limdagi roli. Pedagogika va psixologiya, 3(12), 45–52.
6. Qodirov, S. (2020). Oila va maktab o‘rtasidagi ijtimoiy-pedagogik hamkorlik. Ta’lim va tarbiya masalalari, 2, 18–25.
7. Ergashev, N. (2021). Mahallaga biriktirilgan maktab modeli samaradorligi. O‘zbekiston pedagogik jurnali, 6, 77–84.
8. Sobirov, T. (2018). Maktab va mahalla o‘rtasida kommunikatsiya tizimlari. Jamiyat va ta’lim, 4(8), 33–39.
9. Rasulov, A. (2017). Ta’limda oilaviy va ijtimoiy muhitning integratsiyasi. Ilmiy izlanishlar, 1(5), 10–17.
10. Karimova, D. (2019). Zamonaviy ta’limda mahalla roli. Pedagogika va jamiyat, 7, 60–67.